

ILOSVAY LAJOS

1930. MÁJUS

A természet védelme külföldön és hazánkban

A művelődés és a polgáriasság terjedési sebességének növekedése óta a természet szárazföldi és vízi, kis és nagy, bájos és félelmes alkotásai veszedelemben forognak. Az emberek tudatlansága és neveletlensége nem bírt annyi kárt okozni bennük, mint annak tudása, hogy mi mire használható. Amazok csak a rombolás vágyát keltették fel, mely a fáradság érzésével máris kielégült; ez a meggazdagodás vágyát fejlesztette ki, mely kielégíthetetlen. Mert az, akinek sokja van, mindig többet akar.

Nyolc év múlva száz éve, hogy Buquoy György gróf gratzeni birtokán, Dél-Csehországban, felismerte, hogy birtokának őserdőrésztét csak a védelem tarthatja fenn s bár nagyobb időközökben egy-két nagybirtok ura követte példáját, mégis a természet védelmét csak 1872-ben, az Egyesült Államok parlamentjének örökre híres beavatkozása emelte fel az úri kedvelésből az állami feladat magaslatára.

A természet védelme érdekében kifejtett mozgalmak nálunk is ismeretesek voltak: de kevesen foglalkoztak vele s legkevésbé azok, akikről a védelem megszervezése függött. Lehet, hogy utóbbi időben a szervezés azért nem látszik sürgősnek, mert a veszteség csekélynek látszik ahhoz képest, amit hazánk kétharmadrészeinek elvesztése okozott. De a dolog nem így van. Magyarország régi területe még helyreállítható: azonban az a veszteség, amelyet a természet védelmének elhanyagolása okoz, helyreállíthatatlan.

Csak egyet említek: a Badacsonyt újra felépíteni többé nem lehet.

Az elmúlt év dec. 16-án, az exakt tudományok akadémiáján Párizsban, Mangin, az Akadémia elnöke, időt szentelt a természettudományi vonatkozásban fontos területeknek és lakóiknak. Arról a feladatról beszélt, amelyet mi természetvédelemnek és természeti emlékek védelmének nevezzünk...

A nemzeti park gondolata az Egyesült Államokban született. Ott, 1872 óta, 20 parkot létesítettek. Legismertebbek: Yellowstone, 8671 km² területtel, ami

10,7 része Csonka-Magyarországnak, Rocky-Mountain, Grand-Cagnon, Rainier-Mountain, Crater-Lake, Yosemite, Sequoias, stb.

Kanada 12 parkot létesített, Új-Zéland nyolcat és százakra menő fenntartott helyet; a délafrikai Uniónak csak egy parkja van, Ausztrália, Angol-India, Birma szintén nagy területű parkokat különítettek el. Japánnak 420 nemzeti emléke van. Jáva szigetén 60 fenntartott terület van és Holland-India is követésre méltóan szervezte meg a természetvédelmét.

Európa egy-két országa, kis méretekben jóval megelőzte Amerikát. Pl. Csehországban már a XIX. század negyedik tizedében példát találunk az őserdő védelmére. Svéd-, Lengyel-, Porosz-, Bajor-, Szászországban, Württembergben, Ausztriában, Svájcban már nagy áldozatokat hoztak a természet védelmének. Angliában a National Trust 300 fenntartott területet létesített.

Utazók, természettudósok és a gyarmat állatvilágának védelmére alakult nemzeti bizottság Nyugat-Afrikában, a gyarmat különböző részeiben kijelölt 15 fenntartott területen, szabályrendelettel korlátozták a vadászt, közölve azoknak az állatfajoknak nevét, amelyeket védett területeken vadászni tilos. Egy másik jegyzéken azoknak az állatoknak nevét közölték, amelyeket sehol és semmiféle időben sem szabad vadászni. Ezek: a csimpánz, a zsiráf, a viziló, a strucc, a mézevő borz és a kígyászkeselyű.

Megszervezték az állatok védelmét Togo-ban, Kamerunban, és Indo-Kínában is. Madagaszkáron 12 fenntartott területet létesítenek, ami szükséges is, ha értékes növény- és állatvilágának legalább roncsait meg akarják menteni. Ezeket a nemzeti kezdeményezéseket egy nemzetközi szervezet fogja betetőzni, melynek élén Belgium áll a Katagában létesített nagy kiterjedésű Albert-parkkal...

De nem szükséges a tengereken túl fáradni a végett, hogy a természet védelmének bámulatos példáit láthassuk; elégséges átrándulni Bulgáriába. A természet védelmének alapját még Fredinánd király vetette meg, aki Szófiában növénykertet, Várna mellett pedig, a nyári palotáját övező erdőből arboretumot létesített...

Félbeszakítva a külföldi példáknál való

időzést, megkísérlem érthetővé tenni, hogy a természet védelmének ügye nálunk miért haladt olyan lassan előre. E tárggyal való foglalkozáshoz onnan veszem a bátorságot, hogy a Természettudományi Társulat szolgálatában Gorka Sándor kedves tisztársammal 1905 óta éber figyelemmel kísértük a természet védelmének fejlődését, s ha elégséges tapasztalásra nem hivatkozhattam is, volt érzésem, hogy azt, amit a hozzáértők akartak, meggyőződéssel támogassam és azt a bizalmat, amellyel azóta a Társaság közgyűlése megajándékozott, nem a kerekék megkötésére, hanem – ha lehetett – mindig gyorsabb forgatásukra érvényesíttem.

A természet és a természeti emlékek védelméről az első tüzetes ismertetést Sajó Károly „Az őstermészet kincseinek megmentése” címmel közölte a Természettudományi Közlöny 1905. évi 436. számú füzetében. Sajó Károly közleményben reámutatott, hogy mind az állat-, mind a növényvilág pótolhatatlan kárt szenvedett az emberek rút kapzsisága és az áldozattól irtózó közönye miatt. Amerikában százezrekre ment a legyilkolt bölények száma, melyeknek csak bőrét értékesítették, míg sok millió dollárt érő húsuk elrothadt, Afrikában hasonló jelenségek játszódtak le az elefántok, az óriási teknősbékák rovására, míg ráeszméltek, hogy ennek a rémséges pusztításnak valamilyen véget kell vetni, különben a Föld rövid időn a „műveltség sivatagává” alakul át.

Jóllehet Európában előbb nyilvánult meg az a törekvés, hogy főleg az őserdők-ből, annyit amennyit lehet, megmentenek: mégis a természet védelmét akkor kezdték megszervezni, amikor a nagy bölénypusztítás megakadályozása végett Amerikában az Unio parlamentje törvényt hozott, mely elrendeli, hogy egyes területeket faunájukkal és flórájukkal együtt fenn kell tartani az utókor számára. A nagyobb területeket nevezték el „Nemzeti parkok”-nak, vagy „Nemzeti kertek”-nek, melyek ma már népszerűekké váltak az egész Földön.

A természet védelmére alkotott törvények már megalkotása után nemsokára nagy haszna volt. A rendelkezéseire való hivatkozással akadályozhatták meg a mamuth-fenyők ellen tervezett merényletet.

Elnöki megnyitó beszéd a Kir. M. Természettudományi Társulat 1930. április hó 9-én tartott közgyűlésén.

Mert pénzsóvár emberek már ezeket a 100 m magas és 10 m átmérőjű fákat kezdték kidöntögetni. E törvény segítségével mentették meg az arizonai világőr megkövesült erdőt is, melyből már értéktelen apró díszfák, faragványokat, gyermekjátékokat, gombokat kezdtek gyártani. Sajó Károly nem elégedett meg a természet egyszerű alkotásai iránt érzéketlen emberek ostromozásával, hanem felsorakoztatta a természet védelmére eladdig tett intézkedéseket és 20 pontban összefoglalta mindazt, amit az állat- és a növényvilág nevezetességeinek megmentésére, a természeti emlékek megvédésére nekünk is tennünk kellene. Felajánlásának nem volt nagy hatása: de már az is, hogy Társulatunk illetékes szakosztályai, egyes buzgó tagjai és a rokonságok is kezdtek a természet védelmével foglalkozni, reményt nyújtott arra, hogy rövidesen megmozdul a egész társadalom és a kormánytól olyan kiegészítő intézkedések fog sűrűsödni, amelyek a nálunk is előforduló természetpusztításoknak véget vethetnek.

1906 január 15-én növényzeti szakosztályunk a következő két kérdést tűzte ki tárgyalásra:

1. Mi módon lehetne nálunk egyes természetrajzi különlegességgel megáldott földterületeket a „modern kultúra nivelláló hatása ellen” megvédeni?

2. Mily módon volna lehetséges a ország egyes vidékeinek tervszerű természetrajzi kutatása?...

A növényzeti szakosztály bizottsága a következő határozatot hozta: „Felkéri a Természettudományi Társulatot, hogy azoknak a botanikai ritkaságoknak (p. o. őstenyészeteknek, egyes fáknek fossilis növényrészeknek, nevezetesen lelőhelyeknek), amelyeknek megtartása tudományos, esztétikai és történelmi szempontból kívánatos, a törvény védelme alá helyezése iránt a kezdeményező lépést tegye.”

Ugyanabban az évben, február 23-án dr. Dalmady Zoltán a Természettudományi Társulat választmányának tagja, tátrafüredi fürdőorvos, a növényzeti szakosztály elnökéhez írt levelében azt írta, hogy a Magas-Tátra növényzetének megmentése érdekében szükséges volna: a havasi növényeknek botanikus kert rendezni be Tátrafüreden és a Magas-Tátra valamelyik növényekben gazdag területét oltalomban részesíteni. Minthogy a botanikus kert létesítése végett 1900 márc. 2-án a Magyarországi Kárpát-egyesület elnöke: dr. Münich Aurél is írt a Társulatnak, amikor az elnökség a dr. Filarszky Nándor véleménye alapján válaszolt, a növényzeti szakosztály azt javasolta, hogy az elnökség ugyanazt a választ közölje dr. Dalmady Zoltánnal is. E szerint, se Tátrafüred, se a felkai völgy botanikus kertnek nem való, hanem azt a Fehér-tó környékén kellene létesíteni, még pedig karöltve a Magyarországi Kárpát-egyesülettel...

A természet kincseinek megvédése dolgában megmozdult az Országos Erdészeti Egyesület is és 1907 nov. 6-án kelt átiratában közölte a Társulattal, hogy az „Őserdő-maradványok megóvása végett” előter-

jesztéssel fordult a Földművelésügyi Miniszterhez. A Társulat 1907 dec. 18-án tartott választmányi ülésében örömmel vette tudomásul a tekintélyes egyesület átiratát, melyben a megindított mozgalom hatalmas támogatását látja, s értesíti az Országos Erdészeti Egyesület elnökségét arról, hogy a Magyarhoni Földtani Társulattal együtt, gyors intézkedést fognak kérni a Földművelésügyi Minisztertől, az összes védelemre méltó természeti nevezetességek érdekében.

Egyik tagtársunk, Dörner István somogykéthelyi lakos, a „Balatonpart” szerkesztője, 1908 jan. 12-én ezt írja: Községünk lábánál terül el a 18 ezer holdas Nagyberék, Magyarország legnagyobb mocsara. Bámulus az állat – főként madár- és rovar – világa, valamint flórája is. A mocsarat le fogják csapolni, az előmunkálatok folynak, s ha nem sikerül közbelépni a kormánynál vagy a tulajdonosoknál, nagy természeti kincseket fogunk elveszíteni. Különösen a kanalas gém, ibisz, szürke gém, nemes kócsag, barkás cinege, nádi veréb, kékbegy forognak veszedelemben. Tótszentpálon van két pákász, azok roppant sokat lőnek vagy fognak és vasúton, postán szállítják állatkereskedőknek, tanintézeteknek. A Társulat tudomásul vette, szépen meg is köszönte Dörner tagtársunk értesítését, de nem tehetett semmit.

A Társulat kebelében a mozgalomnak hű megfigyelői voltak a növényzeti szakosztály tagjai; az állattani szakosztály tartózkodón viselkedett: „A szakosztály egyes állatfajok kipusztulásának megakadályozását óhajtja ugyan, de az erre vonatkozó külön intézkedéseket kizihetetleneknek tartja. Egyrészt azért, mert a vadászati 1883. XV, a halászati 1888. XIX, a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. XII és a mezőgazdaságra hasznos madarak védelméről szóló 1906. I. t. c. eléggé gondoskodik bizonyos állatfajok megvédéséről, másrészt a legfontosabb területek magántulajdonban vannak, tehát ezek külön törvényhozási intézkedések és nagy pénzáldozatok nélkül, ősi állapotukban nem tarthatók fenn.

Egyes állatfajok megvédése a hazai fauna épségbentartása miatt kívánatos volna p. o. a hiúz, medve, farkas, vidra, saskeselyű, stb.; azonban ezek dúvadak: következőleg a vadászati törvény értelmében sem védhetők meg. Kivétel csak a Kárpátokban tenyésző marmota volna, melynek megvédése végett különös intézkedés volna szükséges.

Tekintve, hogy az ország faunájának tüzetes kutatása a M. N. Múzeum feladata és a Magyar Földrajzi Társaság kebelében a Magyar Alföld természetrajzi viszonyainak tanulmányozására alakult bizottság is ugyanazt a célt szolgálja: a szakosztály e végett külön intézkedést nem javasol, de melegen javasolja a Választmányának, hogy ezeket a kutatásokat anyagilag és erkölcsileg támogassa.

1909-ben a természet védelme tekintetében két sokat ígérő hivatalos esemény történt. Mind a kettő Darányi Ignác, nagy

földművelésügyi miniszterünk nevéhez fűződik. Egyik az április 14-én kelt leirata Társulatunk elnökségéhez, másik „A természeti emlékek fenntartása” című kiadvány, melyet Darányi Öccsencsénének megbízásából írt Kaán Károly erdőtanácsos. A miniszter úrnak a természet védelme ügyében kialakult felfogását leiratának következő idézetéből ismerjük meg: „A természetnek esztétikailag kiváló és így az ország díszére szolgáló remekeit, a tudományosan becses, valamint olyan alkotásait, amelyek a nemzeti történelemmel valamely vonatkozásban állanak, összeírtni óhajtom, hogy azok örök időkre leendő fenntartása iránt intézkedhessem.” Különös súlyt helyez a t. Társulat támogatására „mint olyanra, mely a természettudományok művelésének és terjesztésének sikerében gazdag zászlóvivője, s amely eddig is lekötőlező odaadással támogatott törekvéseimben”.

„Amidőn a törvényhatóságokhoz intézett felhívásom másolatát és annak mellékleteit idezárva megküldöm, tisztelettel felkérem a t. Társulatot, hogy tagjait a törvényhatóságok munkájának támogatására alkalmas módon felhívni, egyes természeti emlékekre a törvényhatóság figyelmét közvetlenül reáterelni, a természeti emlékek fenntartásának szabályozására vonatkozó javaslatait pedig velem mielőbb közölni szíveskedjék.”

Természeti emlékekül a természeti alkotások következő változatait jelöli meg a törvényhatóságokhoz intézett felhívásában.

„1. Történelmi vonatkozású természeti emlékek, amelyek lehetnek:

a) történelmi eseményeknek tulajdonképeni természeti emlékei, úgyszintén a természet olyan tárgyai, amelyekhez mondák vagy regék fűződnek;

b) a történelmi nevezetességű helyek természeti díszei;

c) a történelmi események emlékére ültetett fák, facsoportok és erdőrészek, vagy az ilyen események emlékére fenntartani rendelt természeti alkotások.

2. Természeti emlékek, melyek gazdasági, vagy természettudományi, esztétikai, vagy egyéb jelentőségük révén becsesek. Ezek lehetnek:

a) őserdők vagy olyan erdőrészek, amelyek őseredeti származás jellegét viselik magukon;

b) ritka méretű fákból álló erdőrészek, ilyen fák csoportjai vagy egyes példányai;

c) erdőrészek, melyekben egyes fanekek ritkábban előforduló gazdasági vagy tudományos tekintetből érdekes eleget találhatók;

d) ritka vagy bizonyos vidékeken kihaló fanekek magukban rejtő erdőrészek, ilyen fanekek egyes csoportjai vagy egyes példányai;

e) más ritka növény, valamint állatfajok és azok lelő- és tenyészhelyei;

f) tudományosan érdekes közetalakulások a föld felületén, vagy a föld mélyében;

g) őstőzeglápok és tőzegtölpek részletei;

h) esztétikai vagy egyéb nézőpontokból különösen érdekes természeti alkotások;

i) természeti különlegességek, látványosságok, természeti torzképződmények, stb. és azok környezete."

A miniszter úr leiratát örömmel fogadta a Társulat választmányja, azonnal felszólította szakbizottságait javaslataik megtevésére.

Az állattani szakosztálynak most is az volt a véleménye, hogy a halászati, vadászati, a mezőgazdaságról és mezőrendéségről szóló törvények, továbbá a mezőgazdaságra hasznos állatok oltalmazására kiadott 24.655/VII. 1. 1901. sz. magas körrendelet szigorúan végrehajtva, a halakat, vadakat, madarakat elégségesen védelmezi. A kémiai szakosztály csak olyan területek védelméért nyilatkozhatna, amelyek máris felügyelet alatt állanak, vagy magánjogi természetüknek fogva közvetlen rendelkezés tárgyai nem lehetnek. Ide tartoznak az ásványos vizek, gázkiömlések, némely ritkán található ásványok lelőhelyei. Az ásvány-földtani szakosztály külön bejelentést nem tett, mert azokról a tárgyakról, területekről, amelyekről véleményt kellene mondania, a Magy. Kir. Földtani Intézet igazgatósága kíván jelentést tenni.

Ellenben a növényzeti szakosztály még több olyan észrevételt tett, amelyeket minden szakosztály és a Választmány is elfogadott, s ezáltal belekerültek a felterjesztésbe. Nevezetesen: A Társulat a legnagyobb készséggel támogatja a hazai természeti emlékek védelmezésére szolgáló intézkedéseket, de hogy ezt minél eredményesebben tehesse, kéri a Miniszter Urat, hogy a szervezendő országos tanácsba a növényzeti és az ásvány-földtani szakbizottságnak legalább egy-egy tagját meghívni méltóztassék...

Fennebb említettem, hogy ásvány-földtani szakosztályunk nem jelentett be semmi megvédésre méltó tárgyat vagy területet, mert ezekről a M. Kir. Földtani Intézet igazgatója tett már jelentést.

Dr. Böckh Hugó jelenlegi igazgató úr szívességéből közbeiktathatom Lóczy Lajosnak 1910 július 5-én kelt felterjesztését arról, hogy a Balaton mellékén mely természeti szépségeket kellene megvédeni. Ezek a következők:

1. „Badacsony-hegyen a Badacsony-tó és Tördemic község közötti ú. n. Kőkapu sziklái, amelyek tájáról remek kilátás nyílik a Badacsony-hegy észak-északkeleti oldalán a Gulács-Tóti-hegy és Csobánc felé, a legelső megvédésre való szépségek. Annál is inkább védelem alá veendő, a Kőkapu remek sziklái, minthogy itt a vékony lemezekre és táblákra hasadozó bazalt fejtésre nem ajánlható.

A második Badacsony-hegyi, megvédésre méltó természeti szépség, a hegy déli erdős koszorúján levő páratlan érdekesség és tudományos tekintetben is értékes sziklákra van. A Péntek-árok fejtől a hegy déli oldalán végig a Lábdai szőlők tördemici végéig terjed, mintegy 1 1/2 km vízszintes kiterjedésű hatalmas kőosz-

lopok és sziklák szintén okvetlenül megvédendők.

A Badacsonynak a tó felé tekintő oldala ezekben viseli remek természeti jellegét, amelynek elrontása barbarizmus volna. Ettől az 1 1/2 km hosszúságú ívtől Badacsonytómai és Tördemic községek területén, a hegy keleti és nyugati oldalán, a már megnyitott kőfejtők a Kőkapuig bátran kiterjeszthetők.

Ajánlatos volna, ha a kőtermelés föld alatt, tárnávadásokban történne, hogy a nagymennyiségű leföldést a vállalat megtagadja."

2. „A Szent György-hegyen szintén a hegy északi és déli oldala védendő meg a kőtermelés elől. Az északi oldalon, a tapolcai szőlők feletti kőzások, a Balatonvidék legnagyszerűbb bazaltoszlopai vannak. Védelmüket a legmelegebben ajánlom.

A keleti oldalt sem volna szabad megbolygatni, a déli oldalon pedig Hegymagas felett a csúcsnak salakos bazalt bombáival fedett környéke szintén védelem alá veendő a remek vidék jellegének megőrzésére."

3. „Tihany-félszigeten a következő pontok várnak védelemre:

a) A Barátlakások sziklafalai a félsziget északkeleti oldalán, a régi Remetebárlanokkal és avargyűrűs órárral.

b) A Fehérpart a félsziget kelet-délkeleti oldalán.

c) A félsziget belsejében az ú. n. Belső-tó délkeleti oldalán emelkedő régi gejzir-kúpok: Aranyház, Hármashegy és a Hálórész-tó kovács mésztufa kúpjai.

d) A Csúcshegy a félsziget nyugati partján, mint a félszigetnek legmagasabb csúcsa, amelyben egy régi gejzirerupciós üreg van."

„Mindezen helyeknek megvédését nemcsak egyes ritka természeti és idegenforgalmi jelentőségű szépségeinek megőrzése érdekében, hanem tudományos értékük szempontjából is szükségesnek tartom."

Minthogy Darányi Miniszter Úr leiratában nemzeti parkokról nem volt szó, pedig kétségtelen, hogy nagyobb területek kijelölése nélkül az őstenyészeteket, egyes növényfajokat, nagyobb állatokat a kipusztulás ellen megvédeni alig lehet, 1912-ben Déchy Mór tagtársunknak a nemzeti parkok jelentőségéről írt közleményét, jellemző képekkel díszítve, kiadtuk, különnyomatokat készítettünk s azokat a magyar országgyűlés két házának tagjai között szétosztottuk, hogy figyelmüket a természet védelmének erre az értékes területére reátereljük...

1910-ben br. Ghillány Imre vette át a földművelésügyi minisztérium vezetését. 1914 május 5-én a Társulathoz intézett leiratában közli, hogy a természet védelmének nagy jelentőségétől áthatva, az ország természeti alkotásainak fenntartására és a természeti emlékek védelmére irányuló tevékenységet, tőle telhetőleg, elősegíteni akarja. Október 19-ére tanácskozmányt hívott össze, melyen a következő kérdésekre várt volna feleletet.

1. Mire terjeszkedjék ki az akció a ter-

mészetvédelem és a természeti emlékek fenntartását illetőleg? 2. Kívánatosak-e törvényes intézkedések a természetvédelem és a természeti emlékek fenntartása érdekében? 3. Milyen alapon szerveztessék a természeti emlékek védelmének országos bizottsága és mire terjedjen ki tevékenysége? 4. Mi módon vonassék be a társadalom a természet védelmének és a természeti emlékek fenntartásának szolgálataiba?

A Miniszter Úr a leirattal együtt megküldötte még Kaán Károly főerdőtanácsosnak „A természetvédelem és a természeti emlékek fenntartásának kérdéséhez” című munkáját is. Ez a tanulmány tájékoztat 1. arról, hogy különböző államokban milyen irányban indult meg és haladt előre a természet védelme; 2. hogy milyen eredménnyel járt nálunk a védelemre méltó tárgyak összeírása és 3. hogy a földművelésügyi Miniszter Úr milyen elgondolások alapján készítette elő az országos természetvédelem megszervezését.

Minthogy Társulatunkat a védelemre méltó tárgyak összeírásának eredményei érdeklik leginkább, Kaán Károly néhány sorral fennebb megnevezett munkájának 13. és 14. lapjáról közlöm az adatokat. Az összeírási íveken bejelentettek: 315 olyan természeti alkotást, amelyekhez történelmi emlékek és mondák fűződnek; 20 őserdő-részletet; 200 hatalmas, méreteiről nevezetes fát; 13 olyan erdőrészletet, mely a fa-nemek különös elegye folytán érdekes és fenntartásra érdemes; 3 olyan erdőrészletet, mely növényzete miatt tudományosan érdekes; 32 olyan földrészletet, mely ritkább madárfajok költőhelye, vagy ritkább emlősök és növények előfordulási helye; 124 tudományos érdekes kőzetalakulást; 13 őstőzeg-telepet és lápot; 190 esztétikailag különösen értékes és érdekes természeti alkotást; 148 természeti különlegességet.

Ezekről az adatokról vessük emlékeztünkbe, hogy azok Nagy-Magyarország területéről valók és bírálaton még nem mentek keresztül.

Szeptember 14-én aztán megérkezett az értesítés, hogy az okt. 19-re egybehívott tanácskozmányt, tekintettel a háborús állapotra, bizonytalan időre el kell halasztani.

A háború befejezése után, nagyatádi Szabó István földművelésügyi minisztersége idejében, megint napirendre került a természetvédelem ügye, a Miniszter Úr 1924 febr. 24-re hívott össze értekezést a természet védelmével és a természeti emlékek fenntartásával kapcsolatos feladatok megbeszélésére. Az elnöki tisztet Kaán Károly h. államtitkár látta el.

A remekül átgondolt elnöki megnyitó és De Pottera miniszteri tanácsosnak a Párizsban, 1923-ban tartott nemzetközi természetvédelmi kongresszus lefolyásáról közölt ismertetése után az értekezlet a növényföldrajzi parkok, arboretumok és természetvédelmi célra fenntartott területekre vonatkozó előterjesztésekre tért át. Kovács József szerint az arboretumokat be kellene keríteni és a törvény védelme alá helyezni. Nálunk a fák pusztítása csak a legerélye-

sebb intézkedésekkel volna megakadályozható...

Ezek után a természetvédelem és a természeti emlékek fenntartása érdekében elkészítendő törvényjavaslat ügye került sorra. Kaán elnök előrebocsátja, hogy gróf Klebelsberg Kuno Miniszter Úr különösen érdeklődik az iránt az ügy iránt és a műemlékek védelméről készülő új törvénytervezetben a természeti emlékek védelméről is kíván gondoskodni. Ennek az iktörvénytervezetnek megalkotására az a helyes elgondolás készítette, hogy a műemlékeket, történelmi emlékeket és természeti emlékeket össze kell kapcsolni egymással, hogy fenntartásuk könnyebb legyen. A feladat megoldása úgy történne, hogy a műemlékek ügyét a vallás- és közoktatásügyi Miniszter, a Természeti emlékeket a földművelésügyi Miniszter intézné.

A természetvédelem csakis törvényhozás útján oldható meg, mert társadalmunk annyira tájékozatlan a részletekben, hogy törvényes intézkedés nélkül megindított társadalmi vagy hatósági tevékenységtől eredmény nem várható.

A törvényhozáshoz fel kell jogosítani a földművelésügyi Minisztert arra, hogy egyes természeti tárgyakat, vagy területeket természeti emlékeknek nyilváníthasson és állami védelem alá helyezhessen.

A földművelésügyi Miniszter jogosult az állam védelme alá helyezett tárgyat vagy területet, a tulajdonos kérelmére, az 1881. évi XLII. t.-c.-ben megjelölt módon kisajátítani...

Az állami védelem alá helyezett természeti tárgyakat, területeket jelzőtáblákkal kell ellátni és róluk telekkönyvet kell készíteni.

A természet védelmét megyénként kell megszervezni, ami a megyei megbízottak feladata lenne. A megyei megbízottak az általános irányelvek szerint járnának el, de minta nélkül.

A természetvédelemre vonatkozó általános munkán kívül minden megye területének helyi kincseit népszerűen kell megírni, s ezeket minden iskolának meg kell küldeni.

A madarak és fák napját ki kell terjeszteni a forrásokra is.

A természetvédelmi tevékenységbe be kell vonni a cserkészeket is...

A Természettudományi Társulat, valamint a természettudományi ismeretek művelése, fejlesztése és terjesztése tekintetében egyenlő nézeteket valló Magyarhoni Földtani Társulat, Magyar Kir. Földtani Intézet, Magyar Földrajzi Társaság se a háborús évek alatt, se a háború lezajlása után nem szüntek meg érdeklődni a természet védelmének ügye iránt. Ellenkezőleg. – Köteleységüknek ismerték, hogy a földművelésügyi Miniszter Urat, akit a természetvédelem legelső pártfogójaként tisztelték, híven értesítsék hazánk olyan nevezetességeiről, amelyeknek kipusztulása tudományos vagy esztétikai, esetleg mind a két vonatkozásban kárára válnék hazánknak.

A növénytani szakosztály 1929 decemberi ülésén 21 botanikai tekintetben érde-

kes emléket ajánlott a földművelésügyi Miniszter Úrnak fenntartásra és védelemre. Közöttük van p. o.:

1. Bátorliget, Nyírbátor közelében. Növényföldrajzi tekintetben felette érdekes emléke Csonka-Magyarországnak. Ha erősen kiszárad az ősi növényzet, elpusztul, miért a lecsapolás ellen sürgősen meg kell védeni.

2. A Lesencetomaj állomás és Lesence-istvánd község közötti lápterület, a balatonkrönyéki tőzeglápok utolsó maradványa. Biztos lelőhelye a Droserának és a Pinguiculának.

3. A hévizűtő a tündérrózsákkal és a parti mocsaras tájjal s a tó vizét a Balatonba levezető csatorna egy részével. A Scirpus litoralisnak legészakibb előfordulása. Ez csak Délfranciaország, Corsica, Olasz- és Görögország némely tengermelléki mocsarában tenyészik, tehát Hévíz az egyetlen kontinentális termőhelye.

4. A csepeli Buckaerdő, Soroksárral szemben, mely a homokban termő növényzetnek legjellemzőbb és fajokban leggazdagabb gyűjteménye.

5. A Kisszentán-hegy északi lejtője Pilisszentiván felett. Flóránk legszebb ékeségének: a Linum dolomiticumnak egyetlen ismert lelőhelye.

Legújabbban 1930 márc. 3-án kelt felterjesztésében kérte a földművelésügyi Miniszter Urat, hogy Sággy István földbirtokosnak Kámonban létesített s kb. 8 kat. hold területű arborétumát az állam részére megszerezni kegyeskedjék.

Ez az arborétum már európai hírű, erdészeti és kertészeti tanítási szükségletek kielégítésére a legnagyobb mértékben alkalmas s különösen a mi éghajlatunk alatt művelhető tűlevelűeknek talán egész Európában a leggazdagabb kertje...

Az állattani szakosztály 1929 dec. 16-án 10 olyan területet jelölt ki, amelyekre a rajtuk élő állatfajok és egyedek fenntartásáról és megvédéséről feltétlenül kell gondoskodni; azután megnevez 5 területet, amelyekre nagyon ritkuló emlős vagy madár megvédését javasolja és közli a védelem végrehajtásának tervezetét is.

A Magyar Földrajzi Társaság elnöke: dr. Cholnoky Jenő, küldöttség élén, 1923 őszén emlékiratot nyújtott át a földművelésügyi Miniszter Úrnak, melyben a következő területekre kért védelmet:

1. Alföldi mocsár, vagy szikes vidék. A Kolom-tó, a Vörös-mocsár, esetleg a Bodrogköz mocsaras területei érdemesek a védelemre.

2. Kis-Balaton. Eltartana még egy századig, amíg a Zala annyira, amennyire feliszapolja. Évszázadokig mocsaras, vizenyős, sáros rét volna. Kiszáritva elszikesednék.

3. Futóhomok-terület. Orgovány, Kiskúnhalas, Soltvadkert környékén még sok eredeti futóhomok-terület van. Itt érdemes volna néhány száz holdat nemzeti park számára lefoglalni. Futóhomok van még a Nyírségen és Somogyban is.

4. Lefoglalandó a Bakonyban valamelyik őserdőrésze.

5. A balatoni baitsapkás tanúhegyek

mindegyike megóvandó. Ezek: Badacsony, Szentgyörgy, Szigliget, Gulács, Tótihegy, Csobánc, Kishegy, Nagyhegytető, Haláp, Tátika, Somlyó és Sághegy. Utóbbi azonban már tönkre van téve.

6. Az aggteleki Baradla-barlang, az Abaliget barlang feltétlenül megőrzendő. Meg kellene őrizni a Bükk tetején is a legkarsztosabb részleteket, vagy esetleg a szilicei plató megmaradt részét.

7. Meg kell őrizni minden melegforrást s néhány hidegforrást. Szalajka, pápai Talpa, stb.

Dr. Mauritz Béla: a Magyarhoni Földtani Társulat közlése szerint utóbbi időben sok szó esett az ipolytanóci miocénkori lábnymokról, melyek, mint a maguk nevében páratlanok, feltétlenül érdemesek a védelemre. Ezek az összeírt nevezetességek között még nincsenek felvéve.

Dr. Lóczy Lajos közgazdasági egyetemi ny. r. tanár Balaton Szövetségnek folyó évi márc. 30-án tartott közgyűlésén tiltakozott az ellen, hogy a tihanyi gejzir-kúpokat szétverjék. Ha erre a tiltakozásra szükség volt, akkor lehetséges, hogy id. Lóczy Lajosnak e gejzir-kúpok megvédésére 1910 július hó 5-én kifejezett ajánlása nem részesült elégséges figyelemben.

A természet védelme és a természeti emlékek fenntartása ügyében 1924 febr. 4-ére összehívott értekezlet megtartása óta is hat esztendő telt el az idő végtelenségében. Összesen 25 éve folyik az előmunkákat természetvédelmünk megszervezése érdekében. S ma is legfeljebb azzal dicsekedhetünk, hogy az előmunkálatok nagyobbik része elkészült. Ideje volna a törvényjavaslatot az országgyűlés elé terjeszteni. De mit érne egy olyan megszavazott törvény, amelynek végrehajtásához hiányoznak a fedezet? Elképzelni is bajos, hogy földművelésügyünk, három alkotni vágyó és alkotni tudó egyénisége, mint Darányi Ignác, br. Ghillány Imre és Szabó István csak stílusgyakorlatból írták azokat a sikerült fogalmazványokat, amelyeknek mindenike pompás toborzóirat a természet védelme mellett...

Vannak emberek, vagy embercsoportok, akik rettenetesen önzők és minden nemesebb cél iránt érzéketlenek és vannak emberek, akik tökéletlenségeiknél fogva, a természet védelmére irányuló törekvéseiket is rossz szemmel nézik. Ezek ellen kell védeni a természetet. Ezért mondjuk, hogy a természet védelme ma a természet értékes alkotásainak védelme az ember ellen. Vajon a jó ember megszervezett védelme a rossz ember ellen, nem különleges eset-e a természet védelmének? Ha igen: akkor a természet védelmének az lesz legmagasabb rendű esete, amikor nemzetet véd meg nemzet, esetleg nemzetek ellen. Ennek bekövetkezése ma még csak jámbor óhaj: de nem reménytelen. Később ugyan, de mégis megértjük, hogy a természet védelme megmentette a jövő nemzedéknek azt a jogát, hogy a természet ma meglévő szép és nagyszerű alkotásait ő is megláthassa és bennük gyönyörködhesék.

